Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi työaikalain 16 §:n sekä kauppaliikkeiden ja toimistojen työaikalain 8 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan työaikalain sekä kauppaliikkeiden ja toimistojen työaikalain vuorokautista lepoaikaa koskevien säännösten muuttamista siten, että lakisääteisestä tunnin lepoajasta voitaisiin poiketa paitsi työsuojelupiirin poikkeusluvalla ja valtakunnallisella työehtosopimuksella myös paikallisella työehtosopimuksella. Voimassa olevien säännösten mukaan poikkeaminen sopimusteitse on mahdollista vain valtakunnallisella työehtosopimuksella. Lepoaikaa ei voitaisi kuitenkaan sopia puolta tuntia lyhyemmäksi.

Uudistus on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian eduskunnan hyväksyttyä lakiehdotukset.

PERUSTELUT

1. Nykyinen tilanne

Voimassa olevan työaikalain (604/46) 16 §:n 1 momentin mukaan työntekijälle on annettava työn aikana ainakin yksi säännöllinen, vähintään tunnin kestävä lepoaika, jonka aikana hän saa esteettömästi poistua työpaikaltaan. Työaikalain 16 §:n 4 momentissa säädetään, että 1 momentissa mainituista säännöksistä voidaan poiketa työsuojelupiirin työsuojelulautakunnan poikkeuslupajaoston luvalla tai valtakunnallisella työehtosopimuksella. Vastaavat vuorokautista lepoaikaa koskevat säännökset sisältyvät kauppaliikkeiden ja toimistojen työaikalain (400/78) 8 §:n 1 ja 5 momenttiin.

Työsuojelupiirien poikkeuslupajaostot tekivät vuorokautisista lepoajoista vuonna 1985 yhteensä 68 poikkeuslupapäätöstä, joista työaikalakia koskevia oli 45 päätöstä ja kauppaliikkeiden ja toimistojen työaikalakia 23 päätöstä. Poikkeusluvat ovat koskeneet erikokoisia yrityksiä lähes kaikilla toimialoilla. Työneuvostolle on poikkeuslupajaostojen perustamisen jälkeen vuosina 1979—1985 tehty vain kolme valitusta tai alistusta vuorokautista lepoaikaa koskevista poikkeuslupapäätöksistä. Näistä kahdessa tapauksessa työneuvosto ei ole myöntänyt poikkeuslupaa.

2. Asian valmistelu ja ehdotetut muutokset

Toimihenkilö- ja Virkamiesjärjestöjen Keskusliitto TVK on tehnyt sosiaali- ja terveysministeriölle esityksen työaikalain sekä kauppaliikkeiden ja toimistojen työaikalain vuorokautista lepoaikaa koskevien säännösten muuttamisesta siten, että lakisääteisestä tunnin lepoajasta voitaisiin poiketa myös paikallisella työehtosopimuksella.

TVK:n esityksestä on pyydetty lausunnot valtiovarainministeriöltä, työsuojeluhallitukselta, työneuvostolta, STK:lta, LTK:lta, SAK:lta, Akavalta, STTK:lta, kunnalliselta sopimusvaltuuskunnalta ja kirkon sopimusvaltuuskunnalta. Valtiovarainministeriön, kunnallisen sopimusvaltuuskunnan ja kirkon sopimusvaltuuskunnan kannalta tarvetta TVK:n esityksen mukaisiin lainmuutoksiin ei ole, koska julkisilla aloilla ei

tehdä TVK:n esityksessä tarkoitettuja paikallisia sopimuksia. Myöskään työsuojeluhallituksen mielestä suurta tarvetta esitettyihin muutoksiin ei ole, koska poikkeaminen voidaan tarvittaessa järjestää melko joustavasti poikkeuslupajaoston luvalla. LTK:ta lukuun ottamatta muut työmarkkinajärjestöt ja työneuvosto suhtautuvat TVK:n esitykseen myönteisesti. SAK:n lausunnon mukaan paikallista sopimusmahdollisuutta olisi kuitenkin rajoitettava sisällyttämällä lakiin vuorokautisen lepoajan vähimmäismäärää koskeva säännös.

Joustavan työajan käyttöönottoa on selvitetty myös hallituksen toimesta. Sosiaali- ja terveysministeriö on asettanut työryhmän, jonka tehtävänä on selvittää mahdollisuuksia siirtyä nykyistä yksilöllisempään työaikaan erilaisten hoitovelvollisuuksien tai opiskelun vuoksi ottaen huomioon erilaisten tuotanto- ja palvelutoimintojen erityisolosuhteet. Samaten ovat työmarkkinaosapuolet tulopoliittiseen kokonaisratkaisuun liittyen ryhtyneet selvittämään joustavaa työaikaa koskevia kysymyksiä.

Useimmissa valtakunnallisissa työehtosopimuksissa on sovittu, että vuorokautisista lepoajoista voidaan sopia paikallisesti. Tällä järjestelyllä on käytännössä työehtosopimuksin siirretty valtakunnallisen tason sopimusmenettely paikalliselle tasolle. Näin ollen tässä hallituksen esityksessä ehdotettu menettely koskisi vain niitä aloja, joilla ei tehdä valtakunnallisia työehtosopimuksia. Kysymykseen tulisivat lähinnä TVK:n järjestökentässä yksityinen terveydenhoitoala, Oy Veikkaus Ab, Oy Alko Ab ja Raha-automaattiyhdistys. Ehdotettu muutos merkitsisi myös näillä aloilla mahdollisuutta sopia lepoajoista työaikalaista sekä kauppaliikkeiden ja toimistojen työaikalaista poiketen saattamalla näiden alojen työpaikat samaan asemaan kuin valtakunnallisiin työehtosopimuksiin sidotut työpaikat. Näin voitaisiin käytännössä ottaa paremmin huomioon paikalliset olosuhteet lepoajan pituudesta sovittaessa. Uudistuksen vaikutuksen piiriin tulevissa työpaikoissa arvioidaan olevan muutama tuhat työntekijää.

Käytännössä ehdotetut lainmuutokset merkitsisivät sitä, ettei poikkeuslupahakemuksia tarvitsisi tehdä, mikäli lepoajan lyhentämisestä sovittaisiin paikallisella työehtosopimuksella. Lepoaikaa koskevat poikkeusluvat on tähänkin mennessä myönnetty lähes automaattisesti, joten ehdotetut lainmuutokset yksinkertaistaisivat tilannetta myös työsuojelupiirien poikkeuslupajaostojen ja työneuvoston kannalta.

Kun sopimusoikeus on edellä esitetyn mukaisesti tälläkin hetkellä käytännössä yleisesti paikallisella tasolla ja kun työpaikkaruokailu on viime vuosina tuntuvasti kehittynyt, ehdotetaan työaikalain 16 §:n 4 momentti sekä kauppaliikkeiden ja toimistojen työaikalain 8 §:n 5 momentti muutettavaksi siten, että vuorokautista lepoaikaa koskevista säännöksistä voidaan poiketa myös paikallisella työehtosopimuksella. Asiasta ei voitaisi esityksen mukaan kuitenkaan sopia paikallisesti vastoin valtakunnallisen työehtosopimuksen määräyksiä. Lakisääteinen vuorokautinen lepoaika on kuitenkin paitsi ruokailu- myös virkistäytymistauko ja varsinkin raskaissa ja kuluttavissa töissä riittävän pitkä lepoaika on työsuojelullisesti tärkeä. Tämän vuoksi lepoaikaa ei voitaisi ehdotuksen mukaan sopia puolta tuntia lyhyemmäksi.

3. Esityksen taloudelliset vaikutukset

Ehdotetuilla lainmuutoksilla ei ole merkittäviä taloudellisia vaikutuksia.

4. Voimaantulo

Uudistus on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian eduskunnan hyväksyttyä lakiehdotukset.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

työaikalain 16 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 2 päivänä elokuuta 1946 (604/46) annetun työaikalain 16 §:n 4 momentti, sellaisena kuin se on 20 päivänä helmikuuta 1976 (189/76) annetussa laissa, näin kuuluvaksi:

16 §

— — — — — — — — — — — — — — —

Edellä 1 ja 3 momentissa mainituista säännöksistä voidaan poiketa työsuojelupiirin työsuojelulautakunnan poikkeuslupajaoston luvalla tai työehtosopimuksella. Lepoaikaa ei saa kuitenkaan sopia 1 momentissa tarkoitetussa työssä puolta tuntia lyhyemmäksi eikä 7 §:n 1 momentissa tarkoitettujen yhdistysten tekemästä työehtosopimuksesta poiketen.

— — — — — — — — — — — — — —

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 198 .

2.

Laki

kauppaliikkeiden ja toimistojen työaikalain 8 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 26 päivänä toukokuuta 1978 (400/78) annetun kauppaliikkeiden ja toimistojen työaikalain 8 §:n 5 momentti näin kuuluvaksi:

8 §

— — — — — — — — — — — — — — —

Edellä 1, 3 ja 4 momentissa mainituista säännöksistä voidaan poiketa työsuojelupiirin työsuojelulautakunnan poikkeuslupajaoston luvalla tai työehtosopimuksella. Lepoaikaa ei saa kuitenkaan sopia 1 momentissa tarkoitetussa työssä puolta tuntia lyhyemmäksi eikä 5 §:ssä tarkoitetusta työehtosopimuksesta poiketen.

— — — — — — — — — — — — — —

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 198 .

Helsingissä 10 päivänä lokakuuta 1986

Tasavallan Presidentti

MAUNO KOIVISTO

Sosiaali- ja terveysministeri *Eeva Kuuskoski-Vikatmaa*

Liite

1.

Laki

työaikalain 16 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 2 päivänä elokuuta 1946 (604/46) annetun työaikalain 16 §:n 4 momentti, sellaisena kuin se on 20 päivänä helmikuuta 1976 (189/76) annetussa laissa, näin kuuluvaksi:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
16 §	16 §
Edellä 1 ja 3 momentissa mainituista säännöksistä voidaan poiketa työneuvoston luvalla tai *7 §:n 1 momentissa tarkoitettujen yhdistysten tekemällä* työehtosopimuksella.	Edellä 1 ja 3 momentissa mainituista säännöksistä voidaan poiketa *työsuojelupiirin työsuojelulautakunnan poikkeuslupajaoston luvalla* tai työehtosopimuksella. *Lepoaikaa ei saa kuitenkaan sopia 1 momentissa tarkoitetussa työssä puolta tuntia lyhyemmäksi eikä 7 §:n 1 momentissa tarkoitettujen yhdistysten tekemästä työehtosopimuksesta poiketen.*

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 198 .

2.

Laki

kauppaliikkeiden ja toimistojen työaikalain 8 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 26 päivänä toukokuuta 1978 (400/78) annetun kauppaliikkeiden ja toimistojen työaikalain 8 §:n 5 momentti näin kuuluvaksi:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
8 §	8 §
Edellä 1, 3 ja 4 momentissa mainituista säännöksistä voidaan poiketa työneuvoston luvalla taikka *5 §:ssä tarkoitetulla* työehtosopimuksella.	Edellä 1, 3 ja 4 momentissa mainituista säännöksistä voidaan poiketa *työsuojelupiirin työsuojelulautakunnan poikkeuslupajaoston luvalla* tai työehtosopimuksella. *Lepoaikaa ei saa kuitenkaan sopia 1 momentissa tarkoitetussa työssä puolta tuntia lyhyemmäksi eikä 5 §:ssä tarkoitetusta työehtosopimuksesta poiketen.*

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 198 .